(Посвята сім'ї Михайла Ф. Комарова)*

I

Прощай, Волинь! прощай, рідний куточок!
Мене від тебе доленька жене,
Немов од дерева одірваний листочок...
І мчить залізний велетень мене.
Передо мною килими чудові
Натура стеле — темнії луги,
Славути красної бори соснові
І Случі рідної веселі береги.
Снується краєвидів плетениця,
Розтопленим сріблом блищать річки, —
То ж матінка-натура чарівниця
Розмотує свої стобарвнії нитки.

II

Далі, все далі! он латані ниви,
Наче плахти, навкруги розляглись;
Потім укрили все хмари ті сиві
Душного диму, з очей скрився ліс,
Гори веселі й зелені долини
Згинули раптом, як любії сни;
Ще за годину, і ще за хвилину
Будуть далеко, далеко вони!..
Щастя колишнього хвилі злотисті
Час так швидкий пожира, мов огонь, —
Гинуть ті хвилі, мов квіти барвисті,
Тільки й згадаєш: "Ох, милий був сон!.."

III

Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!

Онде балочка весела,
В ній хороші, красні села,
Там хати садками вкриті,
Срібним маревом повиті,
Коло сел стоять тополі,
Розмовляють з вітром в полі.

Хвилюють лани золотії,
Здається, без краю, — аж знову
Бори величезні, густії
Провадять таємну розмову.

Он ярочки зелененькі,
Стежечки по них маленькі,
Перевиті, мов стрічечки,
Збігаються до річечки,
Річка плине, берег рвучи,
Далі, далі попід кручі...

Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!..

IV

Сонечко встало, прокинулось ясне,
Грає вогнем, променіє
І по степу розлива своє світлонько красне, —

Степ від його червоніє.
Світлом рожевим там степ паленіє,
Промінь де ллється іскристий,
Тільки туман на заході суворо синіє,
Там заляга він, росистий.
Он степовеє село розляглося
В балці веселій та милій,
Ясно-блакитним туманом воно повилося,
Тільки на хатоньці білій
Видно зеленую стріху. А далі, — де гляну, —
Далі все степ той без краю,
Тільки вітряк виринає де-не-де з туману;
Часом могилу стріваю.
В небі блакитнім ніде ні хмаринки, —
Тихо, і вітер не віє.
Де не погляну, ніде ні билинки,
Тиха травиця леліє...

V

Великеє місто. Будинки високі,
Людей тих — без ліку!
Веселую чутно музику.
Розходяться людськії лави широкі,
Скрізь видно ту юрбу велику.

І все чужина! ох, біда самотному
У місті широкім!
Себе почувать одиноким!
І добре, хто має к багаттю чийому
Склонитися слухом і оком.

Тож добрії люди мене привітали
В далекій країні,
Там друга в прихильній дівчині

Знайшла я. І моря красу споглядали
Не раз ми при тихій годині.

На тихому небі заблиснули зорі,
Огні запалали
У місті. Ми тихо стояли,
Дивились, як ясно на темному морі
Незліченні світла сіяли.

VI

Далі, далі від душного міста!
Серце прагне буять на просторі!
Бачу здалека — хвиля іскриста
Грає вільно по синьому морі.

А у тую неділеньку рано
Синє море чудово так грає,
Його сонечко пестить кохано,
Красним-ясним промінням вітає.

Що біліє отам на роздоллі?
Чи хмариночка легкая, біла
Геть по небі гуляє по волі?
Чи на човні то білі вітрила?

В морі хвиля за хвилею рине,
Море наче здіймається вгору,
А склепіння небеснеє синє
Край свій ясний купає у морю.

Світло там простяглося від сходу, —
Очі вабить стяга та іскриста;

Корабель наш розрізує воду —
І дорога блакитно-перлиста

Зостається широка за нами,
Геть далеко розкочує хвилі,
Що сердито трясуть гребенями,
Наче гривами огирі білі.

А здалека, отам на заході,
Срібнокудрії хвилі кивають, —
Нереїди при сонячнім сході
Промінь ранній таночком стрівають..

І танцюють химерно та легко, —
Ось близенько вже видно ту зграю,
Аж ізнов одкотилась далеко,
Геть біліє в туманному краю...

Море, море! Без краю просторе,
Руху повне і разом спокою!
Забуваю і щастя, і горе —
Все наземне, — з'єднатись з тобою

Я жадаю на час, на годину,
Щоб не бачить нічого на світі,
Тільки бачить осяйну долину
І губитись в прозорій блакиті!..

VII

Ой високо сонце в яснім небі стало,
Гаряче проміння та й порозсипало,
По хвилях блакитних пливе човен прудко.
От і берег видко! прибули ми хутко.

Ой вже сонечко яснеє та стало на межі,
Освітило акерманські турецькії вежі.

Сі круглії вежі й високії мури —
Страшні та суворі, непевні, понурі,
І скрізь у тих мурах стрільниці-бійниці,
При вежах тих сумні "темнії темниці".

В сих темницях колись наші та приймали горе,
Слали думки крилатії через синє море...

У темних темницях нема ні віконця,
Не видко з них світла ні ясного сонця!
А світ такий красний, хороший, розкішний!
Під ясним промінням лиман такий пишний.

Його хвиля край берега ясно так синіє,
А дедалі ледве-ледве, мов туман, леліє...

Глянуть на лиман той, — втішається око!
Колись його хвилі вкривались широко
Тими байдаками, легкими чайками,
Що плили на сей бік та за козаками:

Швидко рідних визволяти козаки летіли...
За мурами високими вороги тремтіли...

Славо, наша згубо! славо, наша мати!
Тяжко зажуритись, як тебе згадати!
Кров'ю обкипіла вся наша давнина!
Кров'ю затопила долю Україна.

Ой лимане-лиманочку, хвиле каламутна!
Де поділась наша воля, слава наша смутна?

Все мина!.. Від слави давньої давнини
Лиш зостались вежі та німії стіни!
Де ходили люті турки-яничари,
Там пасуться мирні овечок отари...

Де полягла козацькая голова думлива,
Виріс там будяк колючий та глуха кропива.

Виросла там квітка у темниці, в ямі,
Ми її зірвали, — нехай буде з нами!
Квітка тая, може, виросла з якого
Козацького серця, щирого, палкого?..

Чи гадав той козаченько, йдучи на чужину,
Що вернеться з його серця квітка на Вкраїну?.

Сумно тут усюди, так пусто, так глухо,
У цілому замку немає ні духа,
Коло брами тільки мінарет тоненький,
Там курінь приладив вівчар молоденький.

Та в курені-мінареті вівчаря немає —
Он він з вежі високої на діл поглядає.

З високої вежі вівчарику видко,
Як котяться хвилі лиманові швидко,
А далі зникають у синьому морі...
Вівчарика погляд блукає в просторі.

Має він простор широкий для думок та гадок,
Що то він тепер гадає, лицарський нащадок?..

VIII

Вже сонечко в море сіда;
У тихому морі темніє;
Прозора, глибока вода,
Немов оксамит, зеленіє.

На хвилях зелених тремтять
Червонії іскри блискучі
І ясним огнем миготять,
Мов блискавка з темної тучі.

А де корабель наш пробіг,
Дорога там довга й широка
Біліє, як мармур, як сніг,
І ледве примітне для ока.

Рожевіє пінистий край;
То іскра заблисне, то згасне...
Ось промінь остатній!.. Прощай,
Веселеє сонечко ясне!

IX

Кінець подорожі, —
Вже зіроньки гожі
Сіяють на небі ясному,
І вже височенько
Ясний місяченько, —
Вже хутко прибудем додому!

Огні незліченні,
Мов стрічки огненні,
До моря спускаються з міста,
А в пристані грає,

Огнями сіяє
Корабликів зграя барвиста.

За час, за годину
Тебе я покину,
Величнеє море таємне!
І знов мене прийме,
Огорне, обійме
Щоденщина й лихо наземне.

І в рідному краю
Не раз спогадаю
Часини сі любі та милі!
Прощай, синє море,
Безкрає, просторе, —
Ви, гордії, вільнії хвилі!

[1888]

* Комаров Михайло Федорович (1844 —1913) — український бібліограф, критик і фольклорист. Приятель сім'ї Косачів.